

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 49 Volume: 10 Issue: 49

Nisan 2017 April 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**DEĞER VERİLMİYEN BİR MESLEK GRUBUNUN KİMLİK MÜZAKERELERİ: EDEBİYAT
ÇEVİRMENLERİNİN SESİ
IDENTITY NEGOTIATIONS OF AN UNDERVALUED OCCUPATIONAL GROUP: THE VOICE OF
LITERARY TRANSLATORS**

Gülfer TUNALI*

Öz

Çeviribilim araştırmaları genellikle çevirmenlerin toplum içindeki görünmez, sessiz, ikincil konumuna dikkat çekmiştir. Ancak son dönemlerde farklı ülkelerde yapılan araştırmalar çevirmenlerin statülerini geliştirmek ve itibarlarını arttırmak için çalışmalarında bulunduğunu göstermiştir. Söz konusu araştırmalar ışığında, hemen her meslek grubunun üyeleri gibi Türkiye'deki çevirmenlerin de toplumdaki statülerini yükseltmek istediğini kabul edebiliriz. Bu çalışma Türkiye'deki edebiyat çevirmenlerinin, meslekleri ve faaliyetleri hakkında konuşarak, toplumda hakim olan olumsuz imaja karşı mücadele ettiğini göstermektedir. Çalışma 1980'lerden günümüze kadar edebiyat çevirmenlerinin söylemlerini çözümlenerek alandaki statülerini geliştirmek ve saygınlıklarını arttırmak için giriştikleri "kimlik müzakerelerine" ışık tutmaktadır. Çözümlemenin sonunda çevirmenlerin alanda simgesel sermayelerini arttırmak için a) ulusal dilin biçimlendiricisi ve koruyucusu, b) kültür girişimcisi ve yenilik taşıyıcısı, c) kendine has sanatçı gibi kimlikler inşa ederek kendilerini anonim meslektaşlarından ayırt ettiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevirmen, Kimlik Müzakeresi, Ortak Kimlik, Sermaye.

Abstract

Research on translation studies has generally drawn attention to the invisible, silent and secondary status of translators in the society. However, the recent studies conducted in the different countries have revealed that translators endeavour to develop their status and improve their prestige. In the light of these studies, it is possible to claim that similar to the members of almost any occupational group, the translators in Turkey as well intend to increase their status in the society. This study displays that the literary translators in Turkey struggle against the negative image predominant in the society by talking about their profession and practices. Analyzing the discourse of the literary translators from 1980s up till today, this study casts light upon their "identity negotiations" so as to increase their status and improve their prestige. On the basis of the analysis, this study argues that the literary translators distinguish themselves from their anonymous colleagues to increase their symbolic capital by constructing identities as a) shaper and protector of the national language, b) cultural initiator and trendsetter, and c) artist on his/her own right.

Keywords: Translator, Identity Negotiation, Collective Identity, Capital.

Giriş

Kimlik konusu son zamanlarda sosyal bilimler alanında en çok araştırılan konulardan biridir (Brubaker ve Cooper, 2000: 1). Bazı araştırmalarda bağımlı değişken, bazılarında da bağımsız değişken olarak kullanılan kimlik (Abdelal, Herrera, Johnston ve McDermott, 2006), 1960'lardan bu yana "en üretken kavramlardan biri haline gelmiştir" (Wetherell, 2010: 3). Psikoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji, antropoloji, kültürel çalışmalar, dilbilimi, siyaset bilimi gibi birçok farklı araştırma alanında tartışılan kimlik, 2000'li yıllardan itibaren çevirmenleri toplumsal bir oluşum olarak inceleyen sosyolojik araştırmalar çerçevesinde çeviribilimde de sorgulamaya açılmıştır.

1970'lerden itibaren çeviri olgusunun toplumsal boyutunu ele alan öncü çalışmalar daha çok kültürel ve toplumsal bağlamı içindeki çeviri metne odaklanmıştır (Pym, 2006: 2). Betimleyici çeviri kuramı (Toury, 1995) ve işlev-odaklı kuramlar (Reiss ve Vermeer, 1984; Holz-Mäntteri, 1984) "belli bir toplumsal kesit ile sınırlı kalmıştır" (Kaindl, 2008:159). Ancak 2000'li yılların ortalarından itibaren "çevirilerin üretimine, dağıtımına ve alımlanmasına katılan özne ve kurumları göz önünde bulunduran" (Bachleitner ve Wolf, 2010: 7) bütüncül bir sosyolojik yaklaşıma ilişkin tartışmalar artmıştır. Çeviri olgusunun toplumsal boyutunu anlamak isteyen çeviribilimciler Pierre Bourdieu'nun kapsamlı sosyoloji kuramını, Niklas Luhman'ın sistem kuramını ve Bruno Latour'un aktör-ağ kuramını çeviribilime katkıları açısından değerlendirmiştir (Buzelin, 2005; Hermans, 2002; Inghilleri, 2003; Inghilleri, 2005; Simeoni, 1998; Tyulenev, 2012; Wolf, 2006; Wolf ve Fukari, 2007). Sela-Sheffy ise çevirmenlerin kişisel ve mesleki eğilimlerinde gösterdikleri çeşitliliği anlamak için habitus ve sermaye gibi kavramlarla beraber kimliklerin de araştırılmasını önermiştir (2014, 2016). Buna uygun olarak İsrail'de yarı-profesyonel bir grup olarak faaliyet gösteren edebiyat çevirmenlerini incelediği çalışmalarında bazı ünlü çevirmenlerin simgesel statü kaynağı olarak belli mesleki kimlikler inşa ettiğini ve korumaya çalıştığını tespit etmiştir (2008, 2010). Bu çalışma da Türkiye'de edebiyat çevirisi alanında

* Arş. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, gulfer.tunali@deu.edu.tr

görünürlük kazanan çevirmenlerin alandaki konumlarını güçlendirmek ve toplumsal prestijlerini arttırmak için kendilerine özgü ayırt edici kimlikler inşa ettiğini iddia etmektedir. Çalışma, alanda "sesi olan" edebiyat çevirmenlerinin çevirmenliği nasıl anlamlandırdıklarını ve sunduklarını sorgulayarak çevirmenlerin kendi kimliklerini müzakere çalışmalarına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

"Profession, identity and status" adlı çalışmasında Sela-Sheffy çeviribilimdeki yeni sosyolojik yaklaşım çerçevesinde dünya genelinde yapılan araştırmaların kapsamlı bir taramasını sunmaktadır. Kendisi araştırmacıların 1) güç, ideoloji, rol ve etik gibi konuları ele aldığını, 2) çeviri alanındaki ve piyasadaki sorunları betimlediğini, 3) çevirmenleri habitus, faillik ve içinde yer aldıkları ağlar bağlamında incelediğini ve 4) çevirmenleri statü mücadeleleri veren ve mesleki kimlik bilinci geliştiren toplumsal oluşumlar olarak anlamaya çalıştığını vurgulamaktadır (Sela-Sheffy, 2016: 131). Türkiye'de ise çevirmenlerin bireysel düzeyde veya kurumsal düzeyde ulusal kültür repertuvarına etkisini inceleyen birçok tarihsel, betimleyici, eleştirel ve dizgeci çalışma yapılmış (Arslan ve Işıklar Koçak, 2014; Berk, 1999; Eruz, 2010; Eruz, 2014; Karadağ, 2013; Karadağ 2015; Kurultay, 1999; Tahir Gürçağlar, 2005; Yazıcı 2004; Yücel, 2006), edebiyat çevirmenlerinin çeviri süreçlerinde değişen rol kimlikleri değerlendirilmiş (Ece, 2016), hatta roman kahramanı olan çevirmenler incelenmiştir (Ece, 2016; Erkul, 2005). Çeviribilimde belirlemekte olan "sosyolojik dönemeç" (Wolf, 2006) ile beraber araştırmacılar Bourdieu'nun habitus, sermaye, alan gibi temel kavramlarını ve Latour'un aktör-ağ kuramını kullanarak çevirinin sosyal boyutunu açıklamaya çalışmıştır (Aka, 2011; Arslan, 2016; Duraner, 2015; Yağcı Erkul, 2011; Tahir Gürçağlar 2002; Özkul, 2009; Yazıcı, 2007). Sela-Sheffy'nin önerisine uygun olarak sosyolojik bir kavram olarak kimliğe odaklanan bu çalışma ise çevirmenlerin toplumsal bir oluşum olarak statülerini yükseltmek için giriştiği kimlik müzakerelerini Türkiye'deki çeviri ortamı bağlamında tartışan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Farklı dönemlerde farklı toplumsal uzamlarda çevirmenlerin inşa ettiği ortak kimliklerin ve bu sürecin dinamiklerinin araştırılması hem ulusüstü düzeyde benzerliklerin hem de ulusal düzeydeki farklılıkların ortaya konmasını sağlaması açısından çevirmenlerin kimliğine ve statüsüne ilişkin daha bütüncül bir bakış açısı kazandıracaktır.

Türkiye'de Meslek Grubu olarak Çevirmenler

Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı (BİGB) raporuna göre Türkiye'de çeşitli alanlarda çalışan 35.000 civarı yazılı ve sözlü çevirmen vardır (2015: 50-51). Raporda belirtilen kişilerin sadece bir kısmı akademik eğitim almıştır, çünkü Türkiye'de çevirmenlik faaliyetinde bulunabilmek için çevirmenlik eğitimi şartı aranmamaktadır. Çevirmenlik uzun yıllar boyunca özel bir eğitim gerektiren bir meslekten ziyade alaylı işgücü tarafından ya tam zamanlı olarak ya da bir yan uğraş olarak icra edilmiştir. 1980'lerin ortalarından itibaren ise üniversitelerde çeviri eğitimi vermeye başlanmış ve alaylı çevirmenlerin yanı sıra akademik çeviri eğitimi alan çevirmenler de piyasada yer almaya başlamıştır. Ne var ki çevirmenlik mesleğinin hala yasal olarak bir statüsünün ve standartlarının olmaması, çevirmenlerin görünürlüğünü ve saygınlığını olumsuz bir biçimde etkilemektedir. Her ne kadar Türkiye'de hem edebiyat hem de edebiyat dışı alanlarda çeviri faaliyetleri giderek artıyor olsa da çevirmenler saygın bir konuma sahip değildir, yaptıkları iş de uzmanlık ve eğitim isteyen bir meslek olarak görülmemektedir (Eruz, 2014: 29).

Buna bağlı olarak kamu sektöründe çalışan çevirmenler "gerek aylık ücret, gerekse özlük hakları bakımından ön lisans mezunu memurlar ile aynı görülmekte ve çevirmenlere daha düşük özlük hakları sunulmaktadır" (BİGB, 2015: 52). Aynı şekilde edebiyat alanında çalışan çevirmenler de değerlerinin bilinmemesinden, çevirmenlerin "ucuz işgücü" olarak görülmesinden ve hiçbir güvencenin olmadığı prekarya koşullarında çalışmaktan şikayet etmektedir:

Profesyonel kitap çevirmenlerinin son derece sınırlı sayıda insanı kapsamasının temel nedeni Türkiye'de çevirmenin mesleki statüsünün yokluğudur. Kitap çevirmeni, devletin ya da herhangi bir kurumun sağladığı yasal güvencelerden yoksundur, sosyal sigorta, sosyal güvence, emeklilik, ücretli izin, tatil gibi hiçbir yasal hakkı yoktur. Kamusal hak ve statülerden yoksun olan çevirmen, çevireceği her kitapla ilgili olarak yayınevleriyle geçici bir sözleşme yapmak, kitabı teslim ettiğinde de parasını alabilmek için genellikle yayınevinin peşine düşmek durumunda kalır (Ergüden, 2015).

Bu durum karşısında çevirmenler özellikle 1990'lardan itibaren mesleki ve toplumsal statülerini arttırmak için çalışmalarını hızlandırmıştır. Günümüzde çeşitli üniversitelerden akademisyenler ve ÇevBir, Çeviri Derneği, ÇİD, TKTD, TÜCED, TÜRÇEV, TÜÇEB gibi çeşitli örgütler çevirmenliğe ilişkin yasal mevzuatın geliştirilmesi, meslek standartlarının ve yeterliliklerinin belirlenmesi, eğitimin, bilginin, becerinin belgelenmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi konuları tartışmaya açarak çevirmenlik mesleğinin statüye kavuşması için çabalamaktadır (Eruz, 2012; Parlak, 2012). Çalışmalar henüz hedefine ulaşmış sayılmaz, ancak Eruz'a göre (2012) son yıllarda dernekler, üniversite ve devlet kurumları arasında yavaş da olsa bir işbirliği kültürü gelişmektedir. Bu paydaşlar özellikle 2012 yılından itibaren Mesleki

Yeterlilik Kurumu'nun şemsiyesi altında birleşerek mesleğin standartlarını, yeterliliklerini ve değerlendirme ölçütlerini belirlemek için çalışmalar gerçekleştirmeye başlamışlardır (BiGB, 2015).

Edebiyat çevirmenleri ÇevBir (www.cevbir.org) adındaki meslek birliği altında örgütlenecek çevirmenlerin haklarının korunması, çeviri kalitesinin yükseltilmesi ve yayıncılık piyasasına belli etik ilkelerin yerleştirilmesi için harekete geçmiştir. Kendileri "yazarların düşünce ve estetik dünyası yorumlanıp değerlendirilirken bu dünyanın farklı bir kültür ortamında çevirmenler tarafından yeniden canlandırılıp üretilmesi için gereken birikim, zaman, enerji ve yaratıcılığın da dikkate alınması" (Çevirmenin adı yok, t.y.) için çabaladıklarını belirtmektedirler. Bu ifadenin de gösterdiği gibi aslında yok sayılmaya karşı çıkmakta ve eseri yeniden üreten kişiler olarak tanınırlık ve saygınlık talep etmektedirler. Kendileri zorlu piyasa koşullarında değer verilmeyen bir grubun üyeleri olarak çeşitli platformlarda konuşarak bazen grup olarak bazen de bireysel olarak simgesel sermayelerini arttırmak için kimlik müzakerelerine girişmekte, yani toplumsal dünyalarının bir parçası olarak çevirmenliği anlamlandırmakta (Sela-Sheffy, 2016: 131) ve bu anlamın yerleşmesi için mücadele etmektedir.

Kuramsal Çerçeve

Psikolojik ve sosyolojik bir kavram olan kimliğin farklı alanlarda farklı teorik paradigmlar çerçevesinde ele alınmasından dolayı literatüre "kavramsal bir anarşi" (Abdelal vd., 2006: 695) hakimdir. Bu nedenle öncelikle çalışmadaki kimlik anlayışını açıklamakta yarar vardır. Kimliğe ilişkin güncel tartışmalarda

kimlik artık mantıksal değil, kültürel bir sorun, bireylerin ve grupların eylemlerine ve kendilerine yükledikleri anlamın sorunu olarak ele alınmaktadır. Artık herhangi bir nesnenin özelliklerinin aynı kalması veya başka nesnelerin özellikleriyle aynı olması sorgulanmamakta, asıl hangi özellikler var veya yok; daha doğrusu, bir 'kişi' olarak veya bir 'grubun' parçası olarak bireyin benliğinin özelliklerinin neler olduğu, kısaca: artık 'kim olduğumuz' sorgulanır hale gelmiştir (Reckwitz, 2001: 23).

Bu çalışmada kullanıldığı anlamıyla ortak kimlik, belli gerçek veya hayali özelliklere ve deneyimlere bağlı olarak çevresinden farklılaşan bireylerden oluşan bir grubun kendisiyle ilgili imajını ve biz bilincini ifade etmektedir (Brewer, 2001: 119; Snow, 2001: 2213). Kimlik araştırmalarına egemen olan sosyal inşacılık anlayışına göre kimlikler verili statik olgular değildir. Tam tersine, farklı toplumsal bağlamlarda birbirleriyle etkileşim içine giren taraflar söylemsel bir müzakere süreci içinde kimlikleri (yeniden) üretmekte, sunmakta ve korumaktadır (Barth, 1969; Mead, 1934; Wodak, Cilla, Reisigl ve Liebhart, 2009). Bir başka deyişle failler "kim" ve "ne" olduklarının imajını ve bilincini üretmek için etkin bir "kimlik çalışmasında" bulunmaktadır (Snow ve McAdam, 2000). "Kimlik çalışması" bireylerin veya grupların örselenmiş veya tehdit altındaki bir statü ile baş etmek zorunda kaldıkları durumlarda "yoğunluk kazanmaktadır" (Sela-Sheffy: 2014: 50). Dolayısıyla ortak kimlik inşası da daha çok etnisite, ulus, cinsiyet gibi toplumsal kategoriler temel alınarak incelenmiştir, ama Sela Sheffy'ye göre mesleksi faktörler de güçlü bir ortak kimlik bilinci yaratabilir ve statü mücadelelerine yol açabilir (2008: 79). Meslekler "grup kimliğinin, eylem örüntülerinin ve değerlerin korunduğu, sabitlendiği veya dönüşüme uğratıldığı ve böylelikle insanların kendileri ve dünyaları ile ilgili algısını kuran önemli toplumsal uzamlar olarak hizmet etmektedir" (Sela-Sheffy, 2016: 132). Çevirmenler de belli bir toplumsal uzamda yer alan failler olarak, kendi mesleksi kimliklerini inşa etmek ve korumak için "kimlik çalışmasında" bulunmaktadır. Ancak kimlik çalışmasına girişen failler toplumsal bağlama göre farklı kimlikler inşa edebilir (Wodak vd., 2009: 4). Çevirmenlerin mesleki kimlikleriyle kurdukları ilişki de farklı bağlamlara, mesleğin statüsüne ve kişinin bu meslekteki konumuna bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Sela-Sheffy, 2014: 49).

Çevirmenleri toplumsal olarak damgalanmış bir grup (Goffman, 1963) olarak kabul etmek mümkün olmasa da düzensiz çalışma koşulları, düşük ücretler, editör ve müşterilerin şüpheli yaklaşımları gibi konular göz önünde bulundurulduğunda güvencesiz bir statüye sahip olduklarını söyleyebiliriz. Bu nedenle çevirmenler simgesel sermaye üretmeye ve korumaya muhtaçtır (Sela-Sheffy, 2014: 50).

Bourdieu sosyolojisinin temel kavramlarından olan sermaye, Bourdieu'nun diğer kavramı olan alan içindeki güç mücadeleleri bakımından değerlendirilmelidir. Sermaye, belli bir toplumsal alandaki faillerin konumlarını ya da başka bir deyişle görece gücünü belirlemesi bakımından önemlidir. Failler "güç ilişkilerinin... ve mücadelelerinin yeri olarak" (Bourdieu ve Wacquant, 1992:103) tanımlanan alanda konumlarını güçlendirmek için sermayelerini korumaya ve arttırmaya ya da sermaye türlerinin değerlerini değiştirmeye çalışabilir (1992: 99). Bourdieu her toplumsal alanın kendine özgü işleyişine bağımlı olarak önem kazanan üç farklı sermaye türünün olduğunu öne sürmektedir: ekonomik sermaye, kültürel sermaye ve toplumsal sermaye (2011: 82). Kendisi ayrıca "meşru bir yetkinlik olarak tanınan, bir etkide bulunan otorite" (2011: 84) veya "toplumsal olarak tanınmış saygınlık" (1995: 41) olarak tanımladığı simgesel sermayeden bahsetmektedir. Bourdieu bütün bu sermaye türlerinin alan içindeki değerinin değişebileceği

gibi faillerin gösterdiği uğraşlar sonunda zaman içinde birbirine dönüşebileceğini belirtmektedir (2011: 88-90).

Yöntemsel Çerçeve

Sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında araştırmacılar kimlik inşasını genellikle faillerin dolaysız etkileşim sürecinde ürettikleri söylemleri, odak grup görüşmelerinde veya derinlemesine görüşmelerde ürettikleri söylemleri ya da medya ve basın aracılığıyla yaydıkları söylemleri inceleyerek çözümlemektedir. Bu çalışmada edebiyat çevirmenlerinin söylemsel olarak müzakere ve inşa ettiği kimlikler, kendilerinin farklı gazetelere ve dergilere vermiş olduğu söyleşilerin çözümlemesiyle anlaşılmaya çalışılacaktır. Çalışma için basılı ve internet ortamındaki gazetelerde ve dergilerde tarama yapılarak 1980'lerden günümüze kadar çevirmenlerle yapılmış söyleşiler, çevirmen ve çeviri tanıtımları ve çeviri eleştirileri derlenmiştir. Toplanan materyalin incelenmesi sonunda edebiyat çevirisi alanında belli çevirmenlerin "sesi" olan bir grup olarak belirdiği tespit edilmiştir. Araştırma bu çevirmenlere odaklanarak kendilerinin inşa ettiği kimlikleri eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle çözümlemektedir.

Eleştirel söylem çözümlemesi metnin söylemsel birimini iletişimin temel birimi olarak görmektedir (Wodak, 2001a: 2). Literatürde söylem denince farklı tanımlar sunulmaktadır, ancak Jørgensen ve Phillips genel olarak söylemin "dünya hakkında (veya dünyanın bir boyutu) hakkında konuşmanın ve [dünyayı veya bir boyutunu] anlamının belli bir yolu" (2002: 1) olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir. Viyana Okulu'nun eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımı "hem yazılı hem sözlü 'söylemi' bir toplumsal uygulama biçimi" (Wodak vd., 2009: 8) olarak kabul etmektedir. Buna göre bu yaklaşım söylemi, "belli bir toplumsal uygulama alanını belli bir perspektiften ifade etmek" olarak tanımlamaktadır (Wodak, 2001b: 66).

Avusturya'da ulusal kimlik söylemini inceleyen çalışmalarında Wodak vd. (2009) ortak kimliğin söylemsel inşasını çözümlemenin metodolojisini de sunmuşlardır. Kendileri aktörlerin farklı eylem sahalarında ürettiği söylemlerin ifade bulduğu metin türlerini inceledikleri çalışmalarında, ortak kimlik inşasını çözümlemek için iç içe geçmiş üç analiz boyutu önermektedir: (1) içerik/konu ve alt konular (2) stratejiler ve (3) dilsel olarak gerçekleştirme araçları (türler) ve biçimleri (simgeler). Bu çalışma da söz konusu metodolojiye dayanacaktır. Ne var ki çalışma edebiyat çevirmenlerinin saygınlık kazanmak için inşa ettiği kimliklerin anlamıyla ilgilendiğinden dilbilimsel bir çözümleme yapılmayacak ve sadece söylemlerin içerik boyutuna odaklanılacaktır.

Ulusal Dilin Biçimlendiricisi ve Koruyucusu olarak Çevirmen

Dini temel alan millet anlayışının hakim olduğu Osmanlı İmparatorluğu'ndan (Poulton, 1997: 16) modernist ulus-devlet anlayışını benimseyen Türkiye devletine geçiş aşamasında Türkçe, ulusu birleştirecek en önemli kültürel kaynaklardan biri olarak kabul edilmiştir (Aydıngün ve Aydıngün, 2004). Daha Tanzimat döneminde kültürel elitler 1) yönetimin ve Divan edebiyatının dili olan Osmanlı Türkçesi ve 2) halk arasında konuşulan ve halk edebiyatının dili olan Türkçe şeklinde iki farklı dilin kullanılması nedeniyle kitlelere ulaşma sorunuyla karşılaşınca dilde sadeleşme ve arılaşma hareketini savunmaya başlamıştır. Bu dönemde ortaya atılan ulusal dil fikri, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra dil reformu ve Öztürkçeleştirme hareketiyle zirveye ulaşmıştır (Aydıngün ve Aydıngün, 2004). Ancak dil reformu ve Öztürkçeleştirme hareketiyle beraber Osmanlı ile tarihsel bağlantıların koparılması nedeniyle Türk dil ve kültüründe bir kırılma noktasının yaşandığı konusunda çekinceler de öne sürülmüştür (Yazan ve Üzüm, 2016:8-9, 12). Özellikle 1980'lerin ortasından itibaren Yeni-Osmanlılık hareketinin yeniden güç kazanması sonunda Türklüğün Osmanlı-İslam geleneğinin devamı olarak inşa edilmesi sürecine girilmiş ve Osmanlıca yeniden teşvik edilmiştir (Yazan ve Üzüm, 2016).

Sela-Sheffy İsraili çevirmenlerin kurduğu imajları (ortak kimlikleri) incelediği çalışmasında (2008), 19. yüzyıldan itibaren ortak bir ulusal kültürün inşası çerçevesinde İbranicenin de canlı bir kültürün dili olarak teşvik edildiğini belirtmektedir. Kendisine göre bu süreçte ortaya çıkan "yerli dilin koruyucusu" kimliğini çevirmenler günümüzde de inşa etmeye devam etmektedir (2008: 612-613). Çevirmenlerin dil koruyucusu imajını inşa eden İsraili çevirmenler halk arasında konuşulmayan, yazı dilinde varlığını sürdüren eski bir dilin yeniden canlandırılması çerçevesinde hareket etmiştir. Türkiye'de ise çevirmenler tam tersine yönetici elitin yazı dili olarak kullandığı Osmanlıcanın (Darling, aktaran Yazan ve Üzüm, 2016: 3) yerine çoğunluğun konuştuğu dil olan Türkçe'yi edebi, bilimsel ve düşünsel bir yazı dili olarak geliştirme ve koruma politikaları çerçevesinde faaliyette bulunmuştur. Dolayısıyla Türkiye'de çevirmenler kendilerini sadece halk dilinin koruyucusu olarak değil, bu dile yenilik getiren ve bu dili biçimlendiren kişiler olarak da görmektedir. Bu imaj Sela-Sheffy'nin deyişiyle "çevirmeni ulusal düzeyde bir görev yerine getiren biri konumuna yükseltmektedir" (2008: 612). Ancak yukarıda da belirttiği gibi ulusal kimliğin en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilen dil konusundaki mücadele devam etmektedir. Bununla bağlantılı olarak çevirmenler arasında da geliştirilmesi ülkü edinilen ulusal dilin içeriği konusunda bir söylem çeşitliliği hakimdir. Örneğin Metis Çeviri'nin 1989 yılında söyleşi yaptığı çevirmen ve yazar Tahsin Yücel, Türk dilinin gelişimini ulusal kimlik tartışmaları bağlamında değerlendirmektedir:

Ben Osmanlı'yla Türk'ü birbirinden ayırıyorum. Türk halkı Osmanlı halkı değil ve genelde hiçbir zaman onunla uzlaşmamış. Yaşama biçimiyle de uzlaşmamış. Çok yakın dönemlere kadar Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde hep karşı çıkan insanlar olmuş. Neredeyse düşünme biçimleri bile ayrı. Bir halk dili, bir de konuşulan dil gelişmiş. Bir halk edebiyatı gelişmiş, yanında Osmanlı edebiyatı gelişmiş. Bunlar birbirinden çok farklı şeyler (Yücel, 1989: 15).

Yücel'in söyleminde Osmanlılar ve Türkler birbirinden ayrı topluluklar olarak inşa edilmektedir. Dil, kültür, yaşama biçimi, düşünme biçimleri ise iki topluluk arasındaki en önemli ayırt edici özellikler olarak ortaya çıkmaktadır. Kendisi Türkçenin yabancı olarak kabul ettiği unsurlardan arındırılmasını desteklemektedir ve kültür birikimi taşıyan terimler, sözcükler ve deyimler ile Türkçe kökleri kullanarak sözcük üretme gibi iki seçenek arasında kalan çevirmenlerin görevi konusunda şöyle demektedir:

Bir terimin yerleşmesi için önce o terimin yaratılması gerekiyor. Özellikle çeviri söz konusu olduğu zaman, Türkçede karşılığı olmayan bir kavramla karşılaştığınızda, Türkçede karşılığı yok diye bunu olduğu gibi bırakırsanız, ancak yabancı dil bilen az sayıda birkaç kişide bir çağırışım yapabilir bu, üstelik bağlamdan koparılmış olarak. Türkçe metin içinde yabancı bir sözcük... Ama yabancı dil bilmeyen bir Türk okuru için, yüz yıllık bir terim de olsa, bu neyi değiştirir? Ancak Türkçe köklerden olursa en azından çağırışım bir şeyler sezdirebilir (1989: 14).

Yücel sadece Batı dillerinden değil, farklı bir topluluğun dili olarak gördüğü Osmanlıcadan gelen terimleri de Türk okuru için yabancı olarak kabul etmektedir. Kendisine göre çevirmen Türkçenin içine yabancı unsurların sızmasına izin vermemelidir. Türk halkının dili olan Türkçeyi kullanarak, karşılığın bulunmadığı durumlarda da Türkçe köklerden yeni sözcükler türeterek bu dili korumalı ve geliştirmelidir.

Son dönemde çevirmenlerin Öztürkçeci tutumunda bir esneme gözlemlenmektedir. Kendileri halk arasındaki yerleşik kullanımların reddedilmemesi gerektiğini savunmakta, ama dilin doğal gelişimine uygun olarak var olanı korurken yeniliklerin de eklenmesi ile dilsel ve kültürel bir zenginliğe kavuşulacağını iddia etmektedir (Aruoba, 2007; Turan, 2011). Öztürkçeci olarak bilinen Celal Üster bu konudaki güncel yaklaşımına şöyle açıklama getirmektedir:

Doğrusunu istersen, 1930'ların devleti tarafından yönlendirildiği ve yönetildiği anlamda bir Öztürkçeci olduğum söylenemez... bir dönem edebiyatın dil açısından Eski Türkçeciler-Öztürkçeciler diye ikiye bölünmesinin de zarar verdiği kanısındayım... Ama dil zaman içinde değişen hayatın getirdiği gereksinimler sonucunda, özellikle o dili kullanan yazarlar tarafından yenileştirilir; bu da bir dayatma değil, doğal bir gelişme olur. Ben de, kuşkusuz, ilk çeviri yaptığım ve yazdığım yıllardan başlayarak böyle bir yenileşmeden yana çıktım. Ama Türkiye gibi, Arapça ve Farsçadan büyük ölçüde etkilenen Osmanlıcadan yeni Türkçeye geçmenin zorluklarını yaşamış bir toplumda, gerçek bir aydınının eski kültürü de yeni kültürü de, eski dili de yeni dili de hakkıyla bilmesi ve kullanabilmesi gerektiğini düşünüyorum (Üster, t.y.).

Üster de halkın kullandığı Türkçenin yazarlar ve çevirmenler tarafından kullanılarak korunduğunu belirtmektedir. Ancak kendisi tepeden inme, dayatmacı dil planlamasına karşı çıkmaktadır. Bu yolla Osmanlıca örneğinde olduğu gibi yeni bir "seçkinler dilinin" yaratılma tehlikesine dikkat çekmektedir. Kendisi yazar ve çevirmen gibi kültür faillerinin "eski" ve "yeni" şeklinde bir ayırım yapmadan yaşayan dili korurken, üretici bir güç olarak da bu dilin yenilenmesine ve gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmektedir.

Dil tartışmalarının bu kadar yoğun olduğu ve çevirmenlerin kendilerini diğer kültür faileri ile beraber dilin biçimlendiricisi ve koruyucusu olarak gördüğü bir yazın alanında doğal olarak çevirmenin kullandığı Türkçenin niteliği de ön plana çıkmaktadır. Türkçe'yi "yazın, düşün ve bilim alanlarının dili" olarak geliştirme amacını güttüklerini belirten eski kuşak çevirmenler, Türkçe düşünmeyi, Türkçenin ustaca kullanımını, Türkçe kelime üretebilmeyi çevirmenlerin başlıca kültürel sermayesi olarak sunmaktadır. Söz konusu kıdemli çevirmenler ailelerinin sosyo-kültürel ortamına ve/veya aldıkları eğitimin üstünlüğüne dikkat çekerek bu kültürel sermayeyi içselleştirecek şekilde yetiştiklerine işaret etmektedir (Aruoba, 2007; Eradam, 2007; Ahmet Cemal, 2011).

Ne var ki kıdemli çevirmenler bu dil ustalığını daha çok kendi kuşaklarına ait çevirmenler tarafından içselleştirilmiş bir sermaye olarak tanıtmaktadır. Rekin Teksoy'a göre "çevirmene düşen [yazarın yazdığı] konuşmaları aktarırken [yazarın gösterdiği] aynı özeni göstermesidir" (2008: 75). Ancak Rekin Teksoy, kendi gösterdiği özeni "genç bir çevirmenden... göstermesini beklemek eşyanın tabiatına aykırı olur", diye devam etmektedir, çünkü "eğitim sistemimiz ana diline sahip çıkan kuşaklar yetiştiremediği gibi, genç kuşakları yönlendiren televizyon yayınlarının da kurallara uygun Türkçe kullanma kaygısı olmadığından özellikle genç kuşaklar ana dillerine yabancılaşmaktadır (Teksoy, 2008: 75-76). Çevirmen ve gazeteci Ahmet Cemal de köşe yazılarının birinde yayınevleri yöneticilerinin çeviri yazınındaki temel

sorunların kaynağı olarak gün geçtikçe artmakta olan Türkçe bilmeyen çevirmenleri gösterdiğini yazmaktadır. Kendisinin Türkiye'de ana dilinde düşünebilen ve üretebilen nitelikli çevirmenler yetişmesine imkansız gözüyle baktığı anlaşılmaktadır:

Yani nitelsiz Türk çevirmenlerinin ortak nitelikleri, anadillerini bilmemeleriydi... Bir çevirmenin anadilinde kavram ve terim üretmemesi, ne demektir ve "dil bilme" olgusu bağlamında neyin göstergesidir? Yanıt: Böyle bir eksiklik, o çevirmenin anadilinde düşünemediğinin en güçlü kanıtıdır... anadilimiz olan Türkçe için bile, onu -Türk olduğumuza göre!- 'zaten' bildiğimiz gibi yıkıcı bir yanılısamadan yola çıktığımız bir kültürlük ortamında yeterince nitelikli çevirmen yetişebileceğini beklemek, ütopyanın da ötesinde kalır! (Cemal, 2011).

Alanın kıdemli çevirmenleri günümüz Türkiye'sinde ana dili ile ilgili kaygı duyan, ana dili üstüne düşünen, hatta ana dilinde düşünen ve gerektiğinde kelimeler üreten bir genç çevirmenler kuşağının yetişmesini "eşyanın tabiatına aykırı" ve "bir ütopya" olarak nitelerken aslında sadece kendilerini "dil koruyucusu ve biçimlendiricisi" olarak gördüklerini belli etmektedir. Türkçe dil ve anlatım gücünü sadece kendi kuşağının bir sermayesi olarak sağlama olarak "ana dillerini bilmeyen bu nitelsiz çevirmenlere" karşı üstün konumlarını da korumaktadırlar.

Kültür Girişimcisi ve Yenilik Taşıyıcısı olarak Çevirmen

Türkiye'de çevirmenin "kültür girişimcisi ve yenilik taşıyıcısı" şeklinde tanımlayabileceğimiz kimliği, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonraki dönemde kültürel elitlerin devlet sponsorluğunda Tercüme Bürosu'nun çatısı altında birleşerek gerçekleştirdikleri çeviri seferberliği (Kurultay, 1999) çerçevesinde değerlendirilebilir. Kurultay'ın da belirttiği gibi "Cumhuriyet oluşumu içinde çeviriye tanınan yer, çevirinin bilginin ve kültürün asıl kaynağı olduğu yargısından yola çıkmaktadır; yani bilinçli ve açık (manifest) olarak çeviriye, çeviriyle gelen yapıtlara üstün statü tanınmıştır" (1999: 13). Türkiye'nin kuruluşundan itibaren çeviri "kültürel gelişme aracı ve Batı'nın entelektüel mirasının Türkiye'ye aktarılmasını sağlayan bir kanal" olarak görülmüştür (Tahir-Gürçağlar, 2015: 132). 2000'li yıllardan itibaren ise Türk edebiyatının da yabancı kültürlere ihracatının sağlanması için adımlar atılmıştır (2015: 135-138).

Tercüme Bürosu'nun çevirmenlerinden biri olan Azra Erhat, Büro'da faaliyette bulunan çevirmenlerin yerel kültüre yenilikler taşıyan kültür girişimcisi kimliğini çok net bir şekilde kurmaktadır:

Tercüme Bürosu, Tercüme Dergisi ve Klasikler çevirileri Türkiye'de bir çığır açmıştır... Bu çığır kültür ve edebiyatımızda yenilik getirmekle, dilimizi biçimlendirmekle kalmadı, yayın hayatımızı da bir düzene soktu, bilimde metne ve somut gerçeğe dayanılmasına yol açtı (Erhat, aktaran Kurultay, 1999: 30).

Cumhuriyet Türkiye'sinin yazarlarına ve okurlarına yeni çığır açtığı kabul edilen saygın edebiyat ve düşünce eserlerinin çevirmenlerinin bu imajı günümüzde de hala varlığını korumaktadır. Gazetelerin kültür/sanat köşelerinde, kitap eklerinde ve edebiyat dergilerinde rastlanan çevirmen tanıtımlarında yer alan "Cumhuriyet Türkiye'sinde çağdaş uygarlık düzeyine çıkma ereğine yönelik bilinçli çeviri çalışmalarının temelini atanlar arasında yer almaktadır" (Çeviri Konuşmaları, 1981), "yazın ve ekin evrenimize yepyeni boyutlar getirdi" (Çeviri Konuşmaları, 1982), "sizin bize verdikleriniz, yani tek başınıza, karıncaların titizliği ile iklimimize taşıdığınız o uçsuz bucaksız Rönesans" (Cemal, 2012) gibi örneklerin de gösterdiği gibi bazı ünlü çevirmenler¹ yenilikçi bir kültür girişimcisi olarak kabul edilmektedir.

Türk kültürüne katkısı alandaki diğer failer (yazarlar, eleştirmenler, yayınevleri yöneticileri vs.) tarafından açıkça tescillenmiş olan bazı çevirmenlere dışarıdan bakışı gösteren bu imajın başka çevirmenler tarafından da yeniden üretildiğini görmek mümkündür. Bu çevirmenler kültür girişimcisi imajını sürdürerek çevirmenlik mesleğinin saygınlığını arttırmak ve bu mesleği simgesel sermaye kaynağı haline getirmek için mücadele etmektedir. Aralarından bazıları günümüzde edebiyat çevirisinin öncelikli sorunu kabul edilen "az sayıda nitelikli çevirmen" fikrine karşıt bir söylem geliştirerek Türkiye'de nitelsiz çevirilerin üretimine yayıncılık koşullarının yol açtığını savunmaktadır. Ödüllü çevirmenlerden Ahmet Arpad'a göre "satışların düşük olması, ödemelerin yetersiz ve zamanında yapılmaması yetenekli çoğu kişinin çeviri işini üstlenmemesine yol açıyor... deneyimsiz, Türkçeyi iyi kullanamayan, edebiyatçı yanı olmayan çevirmenleri yeğleyen yayıncılar bile bile bindikleri dalı kesiyor" (Oral, 2010).

Zorlu piyasa koşullarına vurgu yapan bu çevirmenler yine de bireysel çabalarla farklı kültürleri tanıtmaktan, yeni düşünceleri ve anlayışları aktarmaktan vazgeçmeyeceklerini belirtmektedirler:

şahsen, koşullar ne olursa olsun, dünyanın ve ülkenin içinde bulunduğu hali dikkate alarak, bu tür metinleri aktarmanın, tek bir kişiye bile olsa ulaşmasını sağlamanın önemine inanıyorum. İnsanları düşündürtecek, eleştirel düşüncüyü geliştirecek, sorgulama ve

¹ Bu tanımlamaların daha çok çeviri yazının kemik kadrosu olarak yerleşmiş eski kuşak çevirmenleri için yapıldığını belirtmek gerekir. Bu örneklerden bütün çevirmenlere bakış açısının bu şekilde olduğu sonucu çıkarılmamalıdır.

dönüştürme yoluna sokacak metinleri her dile ulaştırmanın yolunu muhakkak bulabilmeliyiz. Bunu, başka bir dünyayı, başka bir hayat tarzını mümkün kılmanın olası yollarından biri olarak görüyorum (Ergüden, 2015).

Sela-Sheffi kendilerini bu şekilde kültür elçisi olarak tanıtan çevirmenlerin yabancı dil ve kültür bilgisini bir sermaye olarak kullandığını belirtmektedir (Sela-Sheffi, 2018: 613). Türkiye'deki çevirmenlerin bir kısmı da kültürler ve uluslar arasındaki ilişkilerin kurulup korunmasındaki rollerine vurgu yaparak her iki dilde ve kültürde sahip oldukları uzmanlıklarını, kendilerini vazgeçilmez kılan bir sermayeye çevirmektedir. Bu çevirmenler dil ve kültür uzmanlığı sermayesini kullanarak çevirmenin toplum nezdindeki "olumsuz görünürlüğünü" yıkmaya ve saygınlığını yükseltmeye çalışmaktadır. Bunun en iyi örneklerinden birini Elif Şafak'ın *Baba ve Piç* romanı çevirisi nedeniyle "Türklüğü alenen aşağılamak" iddiasıyla yargılanan ve "suçun yasal unsurlarının oluşmadığı ve delil bulunmadığı" gerekçesiyle beraat eden Aslı Biçen'de görmek mümkündür:

Ben çevirmenim. Çevirmenin işi basittir. Ben size dünyayı getiririm. Bunu yapmak için hem o dünyayı hem sizin dünyanızı çok iyi bilmem gerekir. Yeteneklerim olmalı, engin bir malumatım olmalı. Ben size Japonya'yı, ben size Arjantin'i getirmesem ve siz de yabancı dillerden herhangi birinde okuma alışkanlığına sahip değilseniz kendi sınırlarınız haricindeki hiçbir şeyi bilmeden yaşamak zorunda kalırsınız. Kendi içinize kapanırsınız... Ben bizi onlara taşıyorum, onları bize. Ticaretinizi, siyasetinizi benim üzerimden yürütürsünüz, savaş bittiğinde ilk beni ararsınız. Ben olmasam dünyada yapayalnızsınız. Yine de beğenmezsiniz beni, kolayca yok sayarsınız. İletişim sağlandığı sürece şeffafım, sağlanamazsa zılgıtı yerim, yerin dibine batırılırım, sadakatsiz, hain ilan edilirim (Biçen, 2006).

Biçen engin kültürel bilgisine ve çeviri yeteneğine vurgu yaparak kendisine ve kendisi gibi çevirmenlere evrensel bir görev yüklemektedir: kültürlerarası alışverişi ve uluslararası iletişimi sağlamak. Çevirmenin olmadığı yerde toplumların kendi sınırları dışındaki kültürel üretimden habersiz kalacağını, içine kapanıp yalnızlaşacağını belirten Biçen, bir çevirmen olarak açıkça belirtmese de "olumlu bir görünürlük" talep etmektedir.

Hiçbir kriterin olmadığını ve bu nedenle niteliksiz çevirmenlerin çalıştırıldığını iddia ettikleri piyasada kendileri için kültür girişimcisi olarak görünürlük talep eden bu çevirmenler, iki dilde ve kültürde uzmanlıkla tanımladıkları kültürel sermayelerini öne sürerek "giderek kapitalistleşen yayın sektöründe... kalıcı ve düzenli gelire sahip olmayan, ...hiçbir sosyal güvencesi olmayan, geleceği olmayan kişiler" (Ergüden, 2002) olarak çalışmaya karşı da seslerini yükseltmeye başlamıştır. Çevirmenin kültür girişimcisi imajı mesleğin statüsünü de yükseltmekte ve çevirmenlere toplumsal konumlarını düzeltmek için bir mücadele imkanı tanımaktadır.

Sanatçı olarak Çevirmen

Türkiye'de çevirmenlerin görünürlüğünü incelediği çalışmasında Tahir-Gürçağlar (2005) Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ulusal edebiyatın gelişimine katkıda bulunacak "başarılı" bir çevirinin ortaya çıkması için çeviri faaliyetinin yazarlar tarafından üstlenilmesi gerektiği fikrinin yaygın olduğunu belirtmektedir. Kendisine göre bu " tutum başarılı çevirinin ancak kendisi de yazar olan, yani birincil bir etkinlik olan telif yazımında başarılı olan kişiler tarafından yapılabileceği" (2005: 92) inancı ile açıklanabilmektedir. Telif eser büyük emek sarf edilen bir etkinlik olarak kabul edilirken, çeviri yabancı bir dili bilmekten yararlanılarak yapılan basit bir aktarım olarak sunulmaktadır. Yazarı çevirmene göre daha üstün bir konuma yerleştiren bu görüş sadece eleştirmenler ve yazarlar tarafından değil, çevirmenler tarafından da benimsenmiştir. Ancak bu yaygın görüşe zıt olarak çeviriyi "yaratıcı bir etkinlik" olarak "telif yazımıyla eş tutan" sesler de yok değildir. Ne var ki bu kişiler de çevirmenlerin yaratıcı olduğu fikrinden yola çıkmamakta, yaratıcı bir uğraş olan çeviriyi ancak yaratıcı kişilerin, yani yazarların üstlenmesi gerektiği bir görev olarak sunmaktadır (2005: 93-95).

Türkiye'de özellikle saygın edebiyat eserlerini ve düşünce eserlerini çeviren çevirmenler diğer alanlarda faaliyet gösteren çevirmenlere göre daha üstün bir konum işgal etmektedir. Edebiyat eleştirmenleri ve yayıncılar "iyi çeviriyi" veya "başarılı çeviriyi" eskiden beri faaliyet gösteren belli isimler ile özdeşleştirmektedir. Çeviri eleştirilerinde olsun, çevirilere ilişkin genel yargı yazılarında olsun, her zaman iyi bir şöhrete sahip, güvenilir ve saygı duyulan isimler olarak belli bir çevirmen grubu sıralanmaktadır. Ancak eleştirmenler "nefis", "muhteşem", "akıcı", çeviriler sundukları için hayran oldukları bu çevirmenlere bile bir sanatçıya uygun görülen yaratıcı gücü bahsetmemektedir. Edebiyat alanında edebi çeviriye ilişkin yaygın söylemi yeniden üreten aşağıdaki alıntıdan da görüldüğü gibi çeviri eylemi zaman, birikim, emek gibi daha çok zanaatkarlıkla ilişkilendirilen kavramlar bağlamında değerlendirilirken yazar ve özgün metne bahsedilen yaratıcılık özelliği, çevirmen ve çeviri metinle bağdaştırılamamaktadır:

Edebiyat çevirisi, elbette zorlu bir iş; zaman, birikim, emek yoğunluğu da o işin niteliğini sürekli yükseltecek... Bu arada, elbette özgün metin öyle gerektirdiği için, ayrıca yaratıcı emek

isteyen çeviri de vardır (Her çeviri yaratıcı emek istemez)...Gelgelelim, çevirmenlerinin, bu yaratıcı metinlerin yazarlarının yerine geçmesi, gene olanaksızdır. Asıl amaç, bilmiyorum hangi ayrık örnekler vardır, ama özgün metnin ikinci bir dilde, aslına uygun biçimde okunmasını sağlamak. Üstelik çeviri bir palimpsest metin gibi, ikinci bir yaratıcı metin olarak da kabul edilemez (Gümüş, 2011).

1980'lerden itibaren incelenen söylemlerde de kendilerini yazarı aktaran bir "kanal" (Tahir-Gürçağlar, 2015: 101) olarak gören, yaratıcı bir eserin kusurlu bir kopyasını ürettiği görüşünü benimsemiş ve kendini yazara göre ikincil bir konuma yerleştiren çevirmenlerin ağırlıkta olduğu gözlemlenmektedir. Ancak egemen söyleme karşı çıkarak edebi çeviriyi sanatsal bir üretim türü olarak farklılaştırmaya çabalayan çevirmenlerin de ortaya çıktığı söylenebilir. Bu çevirmenler çeviriyi kendine has yaratıcı bir eylem olarak sunarak çevirmenlik mesleğinin saygınlığını arttırmaya çabalamaktadır. Bir başka deyişle bazı çevirmenler "kültürel girişimci" imajının dışında "kendine has sanatçı" imajını da inşa ederek çevirmenlik mesleğinin simgesel bir sermaye kaynağı olarak yerleşmesi için uğraşmaktadır. İsraili çevirmenlerin de sanatçı imajını inşa ettiğini tespit eden Sela-Sheffy'ye göre "çevirmenler tarafından güvencesiz olarak görülen piyasa şartlarında... bu imajın yaygınlaştırılması, ayrıcalıklı toplumsal konumlarını korumalarına ve kendilerini anonim meslektaşlarından ayırt etmelerine yardımcı olmaktadır" (Sela-Sheffy, 2008:615).

Sela-Sheffy İsrail'de bu kimliği benimseyen çevirmenlerin, sanatçı kimliği kurma sürecinde edebiyat ve güzel sanatlar alanlarındaki kimlik inşasına benzer şekilde hareket ettiklerini göstermiştir: Çevirmenler bu süreçte öncelikle mesleğin kurallarını ve gerekliliklerini gizemleştirilmektedir. İkinci olarak ise meslek üyeleri için ortak bir mitolojik profil inşa etmektedir² (2008: 615). Kendisi çevirmenlerin "kuralları ve gereksinimleri ayrıntılarıyla anlatmak yerine muammalaştırma eğilimleri, yetkinliklerini ya sahip olduğun ya da olmadığını eşsiz, açıklaması olmayan bir yetenek gibi gösterme çabasında " açığa çıktığını belirtmektedir (2008: 615).

Türkiye'de de aynı durumu gözlemlemek mümkündür. Seda Ersavcı,"What Translation Matters" kitabı Türkçeye de çevrilen Amerikalı çevirmen Edith Grossman'ı referans vererek "ben de onun gibi 'çevirinin çözülmesi güç bilmeceler ve sorunlarla dolu, ilginç ve gizemli bir uğraş' olduğuna hala içtenlikle inanıyorum" demektedir. Kendisine göre edebi eser "sözcükler toplamından çok daha fazlasıdır" ve "aslında belki de iki dil, o iki dilin içerdiği duygu ancak çeviride buluşabilir". Böylesine bir eser de belirttiği gibi ancak "yeniden yazarak", yani bir yazar gibi yaratıcı bir eylem sergileyerek üretilebilmektedir (Ersavcı, 2017). Edebi esere ve eserin çevirisine bu şekilde anlaşılması güç, görünenden öte değer yükleyen gizemli anlatımı İlknur Özdemir'de de görmek mümkündür: "Tıpkı şiirde olduğu gibi, bazı yalın görünen metinlerin, cümlelerin kendi müzikleri ve kelimeleri arasında kurulmuş bir iç denge var. İşte bunları çevirirken Türkçede aynı müziği, aynı dengeyi yakalamak önemlidir, yoksa... kuru bir metin olur (Özdemir, 2011: 40)

Başarılı bir edebi çeviri üretebilmek, yani "aynı müziği" veya "aynı ruhu" yakalayabilmek için ise herkesin uygulayabileceği belli kuralları yoktur, başarının sırrı çevirmenin şahsiyetinde gizlidir:

Başarılı olduğumu düşünmenize sevindim. Neye mi bağlıyorum, sanırım kendimi esere bırakmaya! Yani nasıl anlatsam. Bir şey "yaratırken", ilham dedikleri bir şeylerin geldiğinden bahsederler. Bir şeyler dolar gerçekten insanın içine... Şimdi bu varsayım her kitabın bir ilhamı var! Bu ilham kardeşi yakaladınız yakaladınız. Ona teslim oldunuz oldunuz. Onla beraber aktınız aktınız. Yoksa kaçır gider. Bir laf vardır: Teslim olmadan, teslim alınmaz, diye. İşte ona teslim olursanız, onu teslim alırsınız! Sonra o frekanstan başlarsınız aktarmaya. Diliniz döndüğünce aynı şeyleri nakletmeye Aynı ruhu yakalamak sanırım çok önemli (Erkal İpek, 2015).

Bu çevirmenler her ne kadar çevirmenliği "yaratıcı bir şahsiyetin" faaliyeti olarak betimleseler de "yazara ve ürettiği metne bağlılığı" de içselleştirmiş olduklarını söyleyebiliriz (Ersavcı, 2017; Özdemir, 2011; Üster, t.y.; Erkal İpek, 2015, Turan, 2011). Çevirmenler başkası tarafından yaratılmış bir eseri yeniden yarattıklarından yazarınkinden farklı bir yaratıcılık eyleminde bulduklarını vurgulamaktadırlar. Kendileri bir yandan yazarda da var olduğu kabul edilen o gizemli "dil duyarlığı", "kendine ait ses", "yaratıcılık", "kültürel birikim" gibi özelliklerden ve yeteneklerden bahsederken, bir yandan da çevirmenlerin "kendi sesinin yansımaları engellemeleri", "egolarını dizginlemeleri" "aktarıcı olduğunu unutmamaları" (Kutlu, t.y.; Arpad, 2016; Cemal, 2012; Özdemir, 2011; Eradam, 2007; Üster, 2010) gerektiğini de belirtmektedirler. Çevirmenler kendilerini yazar gibi yaratıcı bir şahsiyet olarak kabul etmektedirler, ancak çevrilen "öykü" önceden başka biri tarafından başka bir dilde yaratıldığından kendi yaratıcılıklarına bir sınır konulması gerektiğini de hissetmektedirler. Kutluhan Kutlu'ya göre çeviri sürecinde

² Türkiye'deki çevirmenlerin çeşitli kaynaklardan edinilen söyleşilerinde yaşam tarzları, karakterleri ve kişisel hayat hikayeleri hakkında yeterli veri bulunmadığı için bu çalışmada bu ikinci unsur incelenmeyecektir.

yaratıcılığa fazla kapılmak gibi bir tehlike de var. Bence çevirmenlik en iyi, içinde yazar damarını bulduğunuzda yapılabilir, ama o yazar damarında fazla ileri de gidebiliyorsunuz. Bu konuda sizin sağlam bir freniniz var: yayıneviniz, en önce de editörünüz. Çevirmen olarak, arkamda iyi bir editör olduğumu hissettiğimde yaratmak konusunda her zaman kendimi cesur hissederim. Böylece serbest uçuşla bir sürü yaratım çıkarırım... Ben, "yazar olma" simülasyonuna girerim; yazar, "karakter olma" simülasyonuna girer; editör, "ben ve yazar olma" simülasyonuna girer... Dolayısıyla da çeviri, aslında birçok zihnin ortak yaratımı olan bir şeydir ve bu ortak yaratım, okurun kendi yaratıcılık sürecini tetikler (Kutlu, t.y.).

Benzer şekilde Armağan Ekici, nasıl ki yazarlar kendi eserlerine ruhlarını katarsa, çevirmenin de çevirdiği esere "[ruhu] girer. Her satırına, her cümlesine girer" demektedir. Kendisine göre çeviride tek bir doğru diye bir şey yok. Bir cümle pek çok farklı şekilde çevrilebilir, çok farklı nüanslar verilebilir, bu çözümlerin hepsi de kendince "doğru" olabilir. Çevirmenin ruhu tam da işte o bu tercihi yaptığı anda belirleyici olur, olası pek çok doğru çeviri arasından kendi mizacına uyan, metni nasıl anladığını ele veren nüansı, ifadeyi seçer (Ekici, 2016).

Bu alıntılardan da görüldüğü gibi çevirmenlere göre yaratıcı bir eylemin sonunda ortaya çıkan eser sadece yazarın eseri değildir, bütün bu sürecin içine dahil olan failerin ortak yaratımıdır. Söz konusu çevirmenlerin "yoktan bir şey yaratmasalar" da Türkçedeki eserin yazarları olarak kendilerini yaratıcı birer sanatçı olarak gördükleri söylenebilir.

Bazı çevirmenlerin yaptıkları işi diğer sanat dallarına benzetmelerinden sanatçı kimliğini benimsemiş oldukları anlaşılmaktadır. Ancak bu kişiler sadece yazar gibi yaratıcı bir eyleme girdiklerini ifade etmemektedir. Aralarında tiyatrocu veya müzisyen gibi icracı bir eylemde bulduklarını ifade edenler de vardır: "Çevirmenlik bana göre tiyatro oyunculuğu gibidir. Önünüzde bir metin var, siz bunu başka bir dilde seslendireceksiniz. Metni yazanın bir dili var, aynı zamanda kahramanlara yakıştırdığı diller, ifadeler, karakterler var... İşin en zor tarafı da "role girmek" (Özen, 2015).

Bu söylem çeşitliliği aslında çevirmenler arasında sanatçı kimliği konusunda henüz kesin bir anlayışın gelişmediğini, kendilerinin "yaratıcı sanatçı" ile "icracı sanatçı" arasında gidip geldiklerini göstermektedir. Ama şurası da kesindir ki, kendileri çevirmenliği kendine has bir sanat dalı, kendilerini de birer sanatçı olarak sunarak toplumda sanatçıların sahip olduğu simgesel sermayeye sahip olmak için çalışmaktadırlar.

Sonuç

Çalışma birçok meslek grubunun üyeleri gibi çevirmenlerin de saygınlık kazanma gayesi güttüğü (Sela-Sheffy, 2008: 79) savından yola çıkmıştır. Bu bağlamda edebiyat alanında faaliyet gösteren çevirmenlerin simgesel sermaye biriktirmek amacıyla giriştiği ortak kimliği inşa, koruma ve (yeniden) müzakere çalışmalarını incelemiştir. Çalışma Türkiye'de bazı edebiyat çevirmenlerinin, alanda çevirmenlerle ilgili hakim olan olumsuz imaja karşı koymak ve simgesel sermayelerini arttırmak için farklı kimlikler inşa ettiğini ortaya koymuştur: a) ulusal dilin biçimlendiricisi ve koruyucusu, b) kültür girişimcisi ve yenilik taşıyıcısı, c) kendine has bir sanatçı.

Günümüzde çevirmenlerin inşa ettiği ulusal dilin biçimlendiricisi ve koruyucusu kimliği Türkiye devletinin kuruluşu ile beraber geliştirilen dil politikaları bağlamında değerlendirilmelidir. Bu kimliği kuranlar daha çok eski kuşak çevirmenlerdir. Bu çevirmenlerin de Öztürkçenin geliştirilmesi ve halk arasında yerleşmiş her tür kavramı ve kullanımı dilsel zenginlik olarak kabul edip geliştirilmesi temelinde ayrıştığı anlaşılmaktadır. Ancak dilin içeriği konusunda bir fikir birliği görülemez de aslında ortak bir amaç çerçevesinde birleşmektedirler: Türkçe'yi "yazın, düşün ve bilim alanlarının dili" olarak geliştirmek. Bu nedenle Türkçe'yi düzgün kullanabilmeyi, ayrıca Türkçe'yi zenginleştirilmek için gerektiğinde yeni Türkçe kelimeler üretebilmeyi çevirmenin en önemli prestij kaynaklarından biri olarak gördüklerini söylemek mümkündür. Kendileri bunu sağlayacak birikimi kendilerine özgü bir kültürel sermaye olarak sunarak piyasaya yeni giriş yapmış genç çevirmenlere göre daha üstün olan konumlarını koruma altına almaktadır.

Özellikle Batı'nın kültürel birikimini Türkiye'ye taşıyan belli başlı çevirmenlerin eskiden beri "kültür girişimcisi" olarak kabul edilmesine karşın günümüzde bir grup olarak çevirmenlere olumsuz bir bakış açısının hakim olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bazı çevirmenler ortak bir söylem geliştirerek kendileri için de "kültür girişimcisi" kimliğini inşa etmeye devam etmektedir. Bu çevirmenler dilsel ve kültürel sermaye birikimini bu kimliğin vazgeçilmez unsurları olarak kullanmaktadır. Bu süreçte alanda hakim olan "niteliksiz çevirmen" söylemine karşın piyasada ucuza çalıştırılacak bir işgücü olarak görülen, dilsel ve kültürel sermaye birikimine sahip olmayan anonim çevirmenlerden kendilerini ayırt ederek bir simgesel sermaye olarak "kültür girişimcisi" kimliğini kendileri için de talep etmektedirler.

Çevirmenler ayrıca çevirinin yaratıcı yönünü öne çıkararak kendilerini bir sanatçı olarak da sunmaktadır. Bu çevirmenler kendilerinin "çeviri metnin yazarı" olarak kabul edilmelerini sağlayarak alandaki saygınlık ve prestijlerini arttırmaya çalışmaktadır. Burada bazı eleştirmenlerin tenkit ettiği gibi

kendini yazarın yerine koymak gibi bir durum söz konusu değildir; daha çok çevirmenlerin de yazarlar gibi kaynağı kişinin kendinde gizli yaratıcı bir güce sahip olduğunu ve Türkçe metnin bu kişisel yaratıcılığın bir ürünü olduğunu ifade etmektedirler. Ancak kendileri ayrıca yaratıcılıklarının dizginlenmesi gerektiğini de öne sürmektedir, bir başka deyişle yaratıcı şahsiyetleri ile yazarın yarattığı öyküye bağımlılık arasında bir denge arayışındalar. Söylemlerinden de anlaşıldığı gibi çevirmenin "kendine has sanatçı kimliği" bu denge arayışı içinde ortaya çıkmaktadır. Söz konusu çevirmenler kendilerini bu dengeyi ortaya koymayı başaran sanatçılar olarak sunarak alandaki simgesel güçlerini arttırmak için uğraşmaktadır. Bugüne kadar kendilerine atfedilen yazara göre ikincil konumu reddederek en az diğer sanatçılar kadar saygın bir konumu elde etmeye ve pekiştirmeye çalışmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- ABDELAL, Rawi E., HERRERA, Yoshiko M., JOHNSTON, Alastair I. ve MCDERMOTT, Rose (2006). "Identity as a Variable", *Perspectives on Politics*, C. 4, S. 4, ss. 695-711.
- AKA, Elif (2011). *A Critical Study on Pınar Kür as Author-Translator: Authorial and Translational Styles in Interaction*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARUOBA, Oruç (2007). "Çeviri Kuramı Hiçbir İşe Yaramaz..." (G. Özmen, Röportajı Yapan), *Çevirmenin Notu (Ç.N.)*, S. 4, ss. 10-20.
- ARPAD, Ahmet (2016, 20 Aralık). *Çevirdiğim Bütün Yazarlar Hümanist* (C. Canseven, Röportajı Yapan), Erişim Tarihi: 28 Şubat 2017, <http://t24.com.tr/k24/yazi/ahmet-arpad,995>
- ARSLAN, Devrim U. (2016). *Translation, Obscenity and Censorship in Turkey: Avni İnel as a Translator and Patron of Popular Erotic Literature*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARSLAN, Devrim U. ve IŞIKLAR KOÇAK, Müge (2014). "Beşir Fuad as a Self-Appointed Agent of Change: a Microhistorical Study", *I.U. Journal of Translation*, S. 8, ss. 41-64.
- AYDINGÜN, Ayşegül ve AYDINGÜN, İsmail (2004). "The Role of Language in the Formation of Turkish National Identity and Turkishness", *Nationalism and Ethnic Politics*, C. 10, S. 3, ss. 415-432.
- BACHLEITNER, Norbert ve WOLF, Michaela (2010). "Einleitung: zur Soziologischen Erforschung der Literarischen Übersetzung im Deutschsprachigen Raum", N. Bachleitner ve M. Wolf (Ed.), *Streifzüge im Literarischen Feld: zur Soziologie der Literarischen Übersetzung im Deutschsprachigen Raum* (ss. 7-29), Wien: Lit Verlag.
- BARTH, Fredrik (1969). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*, Oslo: Universitetsforlaget.
- BAŞBAKANLIK İDAREYİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI (2015, Ağustos). *Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği: Araştırma Raporu, Güncellenmiş 2. Versiyon*, Erişim Tarihi: 20.01.2017, <http://www.igb.gov.tr/Kutuphane/%C3%87EV%C4%B0RMENL%C4%B0K%20RAPORU14.10.2016.pdf>
- BERK, Özlem (1999). *Translation and Westernisation in Turkey (from the 1840s to the 1980s)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Warwick: University of Warwick.
- BİÇEN, Aslı (2006, Ekim 8). *Çeviriden Vazgeçmek İster Misiniz?*, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2016, <http://www.radikal.com.tr/radikal2/ceviriden-vazgecmek-ister-misiniz-874247/>
- BREWER, Madeline B. (2001). "The Many Faces of Social Identity: Implications for Political Psychology", *Political Psychology*, C. 22, S. 1, ss. 115-125.
- BRUBAKER, Rogers ve COOPER, Frederick (2000). "Beyond 'Identity'", *Theory and Society*, C. 29, S. 1, ss. 1-47.
- BOURDIEU, Pierre ve WACQUANT, Loic J.D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology* (R. Nice, Çev.), Chicago: The University of Chicago Press.
- BOURDIEU, Pierre (2011). "The Forms of Capital", I.Szeman ve T. Kaposy (Ed.), *Cultural Theory. An Anthology* (ss. 81-93), Oxford: Wiley-Blackwell.
- BUZELIN, Helene (2005). "Unexpected Allies - How Latour's Network Theory Could Complement Bourdieusian Analyses in Translation Studies", *Special Issue, Bourdieu and the Sociology of Translation and Interpreting, The Translator*, C. 11, S. 2, ss. 193-218.
- CEMAL, Ahmet (2011, Ocak 7). 'Çevirmen Bunalımı' Üzerine Bir Deneme, Erişim Tarihi: 11 Ekim 2016, <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/yazar/340-AHMET+CEMAL/2011/1/7.xhtml>
- CEMAL, Ahmet (2012, Haziran 8). *Rekin Teksoy Adında bir Karınca*, Erişim Tarihi: 11 Ekim 2016, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/348636/Rekin_Teksoy_Adında_Bir_Karınca..._.html
- CEMAL, Ahmet (2012, Kasım 11). *504 Sayfaya 40 Yılımı Verdi* (M. Halis, Röportajı Yapan), Erişim Tarihi: 16 Ekim 2016, <http://www.sabah.com.tr/pazar/2012/11/11/504-sayfaya-40-yilini-verdi-744376251391>
- ÇEVİRİ KONUŞMALAR. AZRA ERHAT/SELİM İLERİ (1981). *Yazko*, S. 1, ss. 173-182.
- ÇEVİRİ KONUŞMALAR. TOMRİS UYAR/MURAT BELGE (1982). *Yazko*, S. 4, ss. 168-172.
- ÇEVİRMENİN ADI YOK (t.y.). *ÇevBir Örgütünün Tanıtımı*, Erişim Tarihi: 20.01.2017, <http://cevbir.org.tr/hakkimizda/cevirmenin-adi-yok/>
- DURANER, Jasmin E. (2015). *Mapping Network in Legal Translation Market in Turkey: Analysis of Actors from Sociological Perspective*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ECE, Ayşe (2016). *Çevirmenin Yazar ve Kahraman Olarak Portresi*, İstanbul: Çeviribilim.
- EKİCİ, Armağan (2016, 27 Kasım). *Çevirmen Ruhunu Saklayamaz* (T. Özel, Röportaj Yapan), Erişim Tarihi: 28 Şubat 2017, <https://dilededebiyatceviri.com/2016/11/27/armagan-ekici-cevirmen-ruhunu-saklayamaz/>
- ERADAM, Yusuf (2007). "Çevirmen Uzlaşmaya Gitmelidir ve En Becerikli Olduğu Alanda At Koşturmalıdır" (A. Haldan, Röportajı Yapan), *Çevirmenin Notu (Ç.N.)*, S. 5, ss. 78-84.
- ERGÜDEN, Işık (2002, Eylül). "Çevirmen Sömürüsü ve Yayımcılık", *Virgül*, S. 54, ss. 51-53.
- ERGÜDEN, I. (2015). *Bir Çevirmenin Deneyimiyle Türkiye'de Sosyal Bilim Yayıncılığı*, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2016, <http://cevbir.org.tr/bir-cevirmenin-deneyimiyle-turkiyede-sosyal-bilim-yayinciligi/>
- ERKAL İPEK, Çiğdem (2015, Kasım 10). *Çiğdem Erkal İpek Röportajı-Büçev*, Erişim Tarihi: 16.10.2016, <http://www.ceviriblog.com/2015/11/10/cigdem-erkal-ipek-roportaji-bucev/>
- ERKUL, A. Selin (2005). *Discourse on Translation and Translators in Turkish Fiction*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERSAVCI, Seda (2017, Şubat 23). *Çevirmen Metne Sahip Çıksın, Hatta Kucaklasın* (M. Aydoğan, Röportaj Yapan), Erişim Tarihi: 28.02.2017, <http://t24.com.tr/k24/yazi/cevirmen-metne-sahip-ciksin-hatta-metni-kucaklasin,1085>

- ERUZ, Sakine (2010). *Çokkültürlülük ve Çeviri: Osmanlı Devleti'nde Çeviri Etkinliği ve Çevirmenler*, İstanbul: Multilingual.
- ERUZ, Sakine (2012). "Çeviri Derneği ve Türkiye'de Çevirmenlik Mesleğinin Statüsü Kavuş(A)Ma(Ma)Sı Üzerine On Üç Yıllık Gel Gitli Bir Öykü", *AB Bakanlığı Çeviri Platformu Bildirileri*, (ss. 17-23), Ankara: AB Bakanlığı, Erişim Tarihi:20.01. 2017, http://www.ab.gov.tr/files/ceb/ceviri_Platformu_Resimleri/platform_bildirileri.pdf#page=70
- ERUZ, Sakine (2014). "Osmanlı Devleti'nde Çeviri ve Çevirmenin İşlevi ve Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği: Belgrad Antlaşması Sonucunda Sınır Çekilirken Yaşanan Çeviri Sorunları", *İ.Ü. Çeviribilim Dergisi*, S. 8, ss. 15-39.
- GOFFMAN, Erving (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, London: Penguin.
- GÜMÜŞ, Semih (2001, Ocak 28). *Çeviri Nasıl Bir Sorun?*, Erişim Tarihi: 12.02.2017, <http://www.radikal.com.tr/kitap/ceviri-nasil-bir-sorun-1038356/>
- HERMANS, Theo (2002). "The Production and Reproduction of Translation. System Theory and Historical Context", S. Paker (Ed.), *Translations: (Re)Shaping of Literature and Culture* (ss. 175-194), İstanbul: Bogaziçi University Press.
- HOLZ-MÄNTTÄRI, Justa (1984). *Translatorisches Handeln: Theorie und Methode*, Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- INGHILLERI, Moira (2003). "Habit, Field and Discourse: Interpreting as a Socially Situated Activity", *Target*, C. 15, S. 2, ss. 243-268.
- INGHILLERI, Moira (2005). "The Sociology of Bourdieu and The Construction of the "Object" in Translation and Interpreting Studies", *The Translator*, C. 11, S. 2, ss. 125-145.
- JØRGENSEN, Marianne ve PHILLIPS, Louise (2002). *Discourse Analysis as Theorie and Method*, London: SAGE Publications.
- KAINDL, Klaus (2008). "Übersetzung als Gesellschaftliches Phänomen: Soziologische Ansätze in der Übersetzungswissenschaft", L. Schippel ve H. Kalverkämper (Ed.), *Translation zwischen Text und Welt. Translationswissenschaft als Historische Disziplin zwischen Moderne und Zukunft* (ss. 155-167), Berlin: Frank & Timme.
- KARADAĞ, Ayşe Banu (2013). "Tanzimat Dönemi'nden İkinci Meşrutiyet Dönemi'ne Kadın Çevirmenlerin Çeviri Tarihimizdeki Dış İzleri", *Humanitas*, C. 1, S. 2, ss. 105-126.
- KARADAĞ, Ayşe Banu (2015). "Türk Çeviri Tarihimizde "Mütercim" Ahmed Rasim", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 28, S. 1, ss. 181-193.
- KURULTAY, T. (1999). "Cumhuriyet Türkiye'sinde Çevirinin Ağır Yüğü ve Türk Hümanizması." *Studien zur Deutschen Sprache und Literatur*, S. 11, ss. 13-36.
- KUTLU, Kutlukhan (t.y.). *Çevirmenlik, Yazar Olma Simülasyonudur*, Erişim Tarihi: 28 Şubat 2017, <http://www.keciedebiyat.com/cevirmenlik-yazar-olma-simulasyonudur/>
- MEAD, George H. (1934). *Mind, Self and Society*, Chicago: University of Chicago Press.
- ORAL, Sibel (2010, Ekim 2). *Yayıncılığımızın Görünmeyen, Ötelenen Kahramanları: Çevirmenler*, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2016, <http://www.sabitfikir.com/dosyalar/yayinciligimizin-gorunmeyen-otelenen-kahramanlari-cevirmenler>
- ÖZEN, Saadet (2015, 14 Mart). *Dilin Sınırlarını Kaldıran Gölge Kahramanlar*, Erişim Tarihi: 16 Ekim 2016, http://vatankitap.gazetevatan.com/haber/dilin_sinirlarini_kaldiran_golge_kahramanlar_/1/24212
- ÖZKUL, Barış (2009). *Tanzimat Döneminde Tercüme Odasından Yetişen Bir Çevirmen-Aydın: Ahmet Vefik Paşa*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PARLAK, Betül (2012). "Akademik Çeviri Öğretimi ve Çeviride Meslekleşme Sorunları", *AB Bakanlığı Çeviri Platformu Bildirileri*, (ss. 65-74), Ankara: AB Bakanlığı, Erişim Tarihi: 20.01.2017, http://www.ab.gov.tr/files/ceb/ceviri_Platformu_Resimleri/platform_bildirileri.pdf#page=70
- POULTON, Hugh (1997). "Islam, Ethnicity and State in the Contemporary Balkans", H. Poulton ve S. Taji-Farouki (Ed.), *Muslim Identity and the Balkan State* (ss. 13-32), London: C. Hurst ve Co.
- PYM, Anthony (2006). "Introduction: On the Social and the Cultural in Translation Studies", A. Pym, M. Shlesinger ve Z. Jettmarová (Ed.), *Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting* (ss. 7-25), Amsterdam: John Benjamins.
- RECKWITZ, Andreas (2001). "Der Identitätsdiskurs. Zum Bedeutungswandel einer Sozialwissenschaftlichen Semantik", W. Rammert (Ed.), *Kollektive Identitäten und Kulturelle Innovationen. Ethnologische, Soziologische und Historische Studien* (ss. 21-38), Leipzig: Leipziger Uni-Vlg.
- REISS, Katharina ve VERMEER, Hans J. (1984). *Grundlegungen einer Allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen: Niemeyer.
- SELA-SHEFFY, Rakefet (2008). "The Translators' Personae: Marketing Translatorial Images as Pursuit of Capital", *Meta*, C. 53, S. 3, ss. 609-622.
- SELA-SHEFFY, Rakefet (2010). "'Stars' or 'Professionals': The Imagined Vocation and Exclusive Knowledge of Translators in Israel", E. Monzó ve O. D. Fouces (Ed.), *Applied Sociology in Translation Studies, Special Issue, MonTI 2*, ss. 131-152.
- SELA-SHEFFY, Rakefet (2014). "Translators' Identity Work: Introducing Microsociological Theory of Identity to the Discussion of Translators' Habitus", G.Vorderobermeier (Ed.), *Remapping Habitus in Translation Studies* (ss. 43-55), Amsterdam: Rodopi.
- SELA-SHEFFY, Rakefet (2016). "Professional identity and Status", C. V. Angelelli ve B.J.Baer (Ed.), *Researching Translation and Interpreting* (ss. 131-145), Milton Park: Routledge.
- SNOW, David A. ve MCADAM, Doug (2000). "Identity Work Processes in the Context of Social Movements: Clarifying the Identity/Movement Nexus", S. Stryker, T. J. Owens ve R. W. White (Ed.), *Self, Identity, and Social Movements* (ss.41-67), Minneapolis: University of Minnesota Press.
- SNOW, David A. (2001). "Collective Identity and Expressive Forms", N. Smelser ve P. D. Baltes (Ed.), *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (ss. 2212-2219), Oxford: Pergamon Press.
- SIMEONI, Daniel (1998). "The Pivotal Status of the Translator's Habitus", *Target*, C. 10, S. 1, ss. 1-39.
- TYULENEV, Sergey (2012). *Applying Luhmann to Translation Studies: Translation in Society*, New York: Routledge.
- TAHİR GÜRÇAĞLAR, Şehnaz (2002). *The Politics and Poetics of Translation in Turkey 1923-1960*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TAHİR GÜRÇAĞLAR, Şehnaz (2005). *Kapılar: Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*, İstanbul: Scala Yayıncılık.
- TAHİR GÜRÇAĞLAR, Şehnaz (2015). "The "Official" View on Translation in Turkey. The Case of National Publishing Congresses (1939-2009)", Ş. Tahir Gürçağlar, S. Paker ve J. Milton (Ed.), *Tradition, Tension and Translation in Turkey* (ss. 125-144), Amsterdam: John Benjamins.
- TEKSOY, Rekin (2008). "Düzyazı Çeviriyi, Gördüğünüz Bir Filmi..." (G.Özmen, Röportajı Yapan), *Çevirmenin Notu (Ç.N.)*, S. 6, ss. 69-82.
- TOURY, Gideon (1995). *Descriptive Translation Studies - and Beyond*, Amsterdam: John Benjamins.
- TURAN, Güven (2011). "Güven Turan" (G. Özmen, Röportajı Yapan), *Çevirmenin Notu (Ç.N.)*, S. 4, ss. 10-20.
- ÜSTER, Celal (t.y.). *Kuşku İle Merak İki Nadir Yaratık*, Erişim Tarihi: 22.02.2017, <http://isimizgucumuzkitap.com/celal-uster/>
- ÜSTER, Celal (2010). "Celal Üster" (G. Özmen, Röportajı Yapan), *Çevirmenin Notu (Ç.N.)*, S. 10, ss. 42-50.

- WETHERELL, Margaret (2010). "Introduction: The Field of Identity Studies", M. Wetherell ve C. T. Mohanty (Ed.), *The SAGE Handbook of Identities* (ss. 3-26), London: Sage.
- WODAK, Ruth (2001a). "What CDA is About - a Summary of its History, Important Concepts and its Developments", R. Wodak ve M. Meyer (Ed.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (ss. 1-13), London: SAGE Publications.
- WODAK, Ruth (2001b). "The Discourse - Historical Approach", R. Wodak ve M. Meyer (Ed.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (ss. 63-94), London: SAGE Publications.
- WODAK, Ruth, CILLA, Rudolf d., REISIGL, Martin ve LIEBHART, Karin (2009). *The Discursive Construction of National Identity*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- WOLF, Michaela (2006). "Translating and Interpreting as a Social Practice - Introspection into a New Field", M. Wolf (Ed.), *Übersetzen - Translating - Traduire: Towards a "Social Turn"?* (ss. 9-19), Wien: LIT Verlag.
- WOLF, Michaela ve FUKARI, Alexandra (Ed.) (2007). *Constructing a Sociology of Translation*, Amsterdam: John Benjamins.
- YAĞCI ERKUL, A. Selin (2011). *Turkey's Reading (R)Evolution: a Study on Books, Readers and Translation (1840-1940)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAZAN, Bedrettin ve Üzüm, Melike (2016). "Ottoman Turkish in the High School Curriculum: Current Language Planning Discussions in Turkey", *Current Issues in Language Planning*, doi: 10.1080/14664208.2016.1264735, Erişim Tarihi: 12.02.2017, <http://dx.doi.org/10.1080/14664208.2016.1264735>
- YAZICI, M. (2004). *Çeviri Etkinliği: Disiplinler Arasından Çeviriye Bakış*, İstanbul: Multilingual.
- YAZICI, M. (2007). "Kültürel Sermaye ve Mevlana Çevirileri", *ICANAS 38 Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Kültürel Gelişim, Değişim ve Hareketlilik* (ss. 831-844), Türkiye, 10-15 Eylül 2007, Erişim Tarihi: 30.03.2017, <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YAZICI-Mine-K%C3%9CLT%C3%9CREL-SERMAYE-VE-MEVLANA-%C3%87EV%C4%B0R%C4%B0LER%C4%B0.pdf>
- YÜCEL, F. (2006). "Türkiye'nin Aydınlanmasında Çevirinin Rolü", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 23, S. 2, ss. 207-218.
- YÜCEL, T. (1989). "Tahsin Yücel ile Söyleşi" (Y. Salman ve M. Gürsoy, Röportajı Yapanlar), *Metis Çeviri*, S. 6, ss. 11-18.